

Organisationsnummer 802509-4296
Bankgiro 5220-0391
Hemsida <https://solidaritetnordost.se>
Mail solidaritetnordost@gmail.com

Till Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

2022-08-22

Remissyttrande SOU 2022:14

Solidaritetsföreningen i Nordost (SOL) har tagit del av betänkandet *Sänk tröskeln till en god bostad*. (SOU 2022:14) och avger härmed ett yttrande.

En fråga om mänskliga rättigheter

En bostad är en del av de mänskliga rättigheterna. Utan en egen bostad har man svårt att nyttja sina övriga mänskliga rättigheter eller uppfylla sina medborgerliga skyldigheter. Rätten till bostad är universell och gäller alla inom ett lands gränser. Denna rättighet måste garanteras utan någon form av diskriminering. Varje nation måste utforma bostadsförsörjningsprogram som motsvarar *alla* medborgares behov.

Regeringen är skyldig att följa de konventioner Sverige anslutit sig till t ex FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (IKESKR). Staten har därmed ett folkrättsligt ansvar att tillgodose allas grundläggande behov av bostad, sjukvård, vatten och sanitet. Utredningen nämner Sveriges internationella åtaganden, men ansvaret följs inte upp i de olika förslagen.

Idag är det nämligen fullt möjligt för enskilda kommuner att lämna över ansvaret för bostadspolitiken till marknaden med motiveringen att människors bostadsbehov bäst löses sig genom utbud och efterfrågan. Idag är det fullt möjligt för enskilda kommuner att diskriminera stora grupper genom att bortse från deras behov vid utformningen av bostadsförsörjningsprogram eller vid redovisning av antalet hemlösa. Idag kan enskilda kommuner lämna över ansvaret för betalsvaga grupper till andra kommuner (social dumpning) och på så sätt medverka till ökad segregation.

Under flera årtionden har klyftorna ökat mellan de som har och de som inte har. En människas livschanser beror i stor utsträckning på föräldrarnas tillgångar och vilket bostadsområde man växer upp i. Den förda bostadspolitiken har inte lyckats bryta uppdelningen i "innanförskap" och "utanförskap". I stället har skillnaderna ökat. Därför krävs skarpa bostadspolitiska förslag.

Solidaritetsföreningen i Nordost menar att utredningens förslag i många avseenden är mycket bra. Men de måste kompletteras och skärpas. Vi menar att det kommande lagförslaget borde ha som utgångspunkt att bostaden är en del av de mänskliga rättigheterna. I likhet med Amnesty International hävdar vi att lagar och planer ska vara rättighetsbaserade och följa FN:s rekommendationer.

Yttrande över enskilda förslag

Vi tillstyrker förslagen om (11.2.1) En ny bostadsförsörjningslag och därmed om (11.2.3) nationella och (11.2.4) kommunala handlingsplaner för bostadsförsörjningen.

Vi ställer oss helt bakom det föreslagna målet (11.2.2):

Målet för bostadsförsörjningen är att skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder. Arbetet med bostadsförsörjningen ska särskilt främja jämlika uppväxtvillkor samt motverka boendesegregation och hemlöshet. Bostadsmarknaden ska fungera inkluderande och möta hushållens efterfrågan och behov.

Regering och kommun ska var och en för sig och i samverkan arbeta för att nå målet. Såväl kommersiella som idéburna bostadsaktörer ska ges förutsättningar att bidra till måluppfyllelsen.

Vi välkomnar förslaget (11.2.5) Ett utvecklat analysmaterial, det behövs bättre uppföljning och analys av gjorda insatser. Förslaget är emellertid otillräckligt. Program och insatser ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Norge och Finland har lyckats bättre än Sverige med att minska hemlösheten. Det beror bland annat på att man haft en hög och stabil nivå på bostadsbyggande, långsiktiga nationella strategier för att hantera hemlösheten samt att strategierna byggt på utvärderingar av försöksverksamheter och forskning. Utredningen är svag i detta avseende.

I Sverige saknas grundläggande kunskap om hemlöshet och de hemlösas situation. En förutsättning för att motverka hemlöshet av olika slag är att stat och kommun kommit överens om en definition av hemlöshet och om sättet att beräkna antalet hemlösa. Det har man lyckats med i Finland, men inte i Sverige. Enskilda kommuner kan idag undanhålla eller förmedla felaktig information om antalet hemlösa. De borde vara skyldiga enligt lag att lämna korrekt information. Som det nu är bygger de kartläggningar som Socialstyrelsen gör vart sjätte år på osäkert underlag. De blir missvisande och fungerar inte som underlag för planering på lokal nivå. Kartläggningarna borde genomföras vartannat år baserat på en allmänt överenskommen definition av hemlöshet.

Vi tillstyrker förslaget (11.2.6) Krav på samordning mellan kommuner.

Vi tillstyrker förslaget (11.2.9) Bestämmelserna om kommunalt stöd till boendet överförs till den nya bostadsförsörjningslagen.

Vi tillstyrker förslaget (11.2.10) om ett råd för socialt hållbar bostadsförsörjning vars syfte ska vara att granska bostadsförsörjningen och villkoren och komma med förslag och åtgärder för de individer vars bostadsbehov inte tillgodoses på bostadsmarknaden.

Vi välkomnar förslaget (11.2.11) om en överenskommelse mellan regeringen och SKR. Stat och kommun behöver som sagt utforma en gemensam definition av hemlöshet och komma överens om vilka grupper och individer som därmed ska omfattas. Flera nya grupper av hemlösa har tillkommit under senare årtionden och de måste naturligtvis ingå i hemlöshetsstatistiken. Det är en förutsättning för att kunna motverka olika typer av hemlöshet. Den strukturella hemlösheten har ökat dvs i många fall beror hemlöshet på att man saknar de ekonomiska tillgångar som krävs för att kunna efterfråga de bostäder som faktiskt finns. Detta är inte ett individuellt eller socialt problem. Det är ett bostadspolitiskt problem som bör lösas genom skarpare bostadspolitiska förslag.

Det behövs program för de nya grupper som tillkommit. Alltför många är hänvisade till en osäker andrahandsmarknad och kortvariga hyreskontrakt. Barnen till hemlösa föräldrar har blivit

synliga, ungdomar och nyanlända flyktingar har tillkommit. Det finns grupper som inte alls är registrerade, till exempel personer som fått avslag på asylansökningar men som inte kan utvisas pga. krigstillståndet i deras hemländer. Till nya grupper hemlösa hör också fattiga EU-medborgare. Hemlösheten måste motverkas också i dessa grupper. Alla människor har rätt till en god bostad.

Idag kan emellertid kommuner utan vidare lämna över ansvaret för betalsvaga grupper till andra kommuner (social dumpning). Följden blir att segregationen ökar. Utredningen nämner problemet men har inga skarpa förslag. Social dumpning borde förklaras som olagligt. Den statliga bostadspolitiken undergrävs av att enskilda kommuner kan avstå från att följa statliga mål och rekommendationer. Flera av utredningens förslag kommer därför att stöta på svåra hinder.

Vi tillstyrker förslaget (11.3.1) om tydligare förutsättningar för kommunala bostadsförmedlingar att tillämpa reservationer och ge större utrymme för förturer så att själva behovet av en bostad väger tyngre än kötid.

Vi tillstyrker förslaget (11.3.3) Hyresvärdars tillträdeskrav på nya hyresgäster regleras.

Vi tillstyrker förslaget (11.3.4) Hyresvärdar ska på begäran lämna uppgifter om tillträdeskrav.

Vi tillstyrker förslaget (11.3.5) Kommuner ska tillhandahålla hyresgarantier.

Vi välkomnar förslaget (11.3.6) Hyresgarantierna fokuseras på barnfamiljer. Samtidigt måste flera andra grupper inkluderas. Den ökande strukturella hemlösheten kräver ett ökat ansvarstagande från stat och kommun. För många är inkomsterna för låga och boendekostnaderna för höga dvs. bostadsmarknaden fungerar inte för betalsvaga grupper. Tillräckliga medel måste avsättas så att fler grupper kan komma i fråga för hyresgarantier. Bostadspolitiken behöver samordnas med socialpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och andra politikområden på ett sätt som gör att den övergripande målsättningen kan uppfyllas: goda bostäder, jämlika uppväxtvillkor, minskad segregation, minskad hemlöshet, inkludering. Utredningens förslag är inte tillräckligt skarpa för att bidra till någon väsentlig förändring.

Vi tillstyrker förslaget (11.4.1) En konkurrenskraftig allmännytta dvs vi delar uppfattningen ”Enligt förevarande utredning kan fler bostäder tillkomma i allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag och renoveringen av allmännyttans bestånd underlättas om den nationella tillämpningen tillnärmas EU-rättens minimikrav.”

Vi tillstyrker förslaget (11.4.2) Enklare och snabbare för statliga myndigheter att överlåta statlig mark som de förvaltar

Vi tillstyrker förslaget (11.4.3) Tydligare koppling mellan kommunens bostadsförsörjningsarbete och dess markanvisningar.

Vi tillstyrker förslaget (11.4.4) Tydligare riktlinjer gör det möjligt för fler att bidra till en hållbar bostadsförsörjning.

Vi tillstyrker förslaget (11.4.5) Vägledning och metodstöd till kommuner för en socialt hållbar bostadsförsörjning genom aktiv markpolitik.

Vi tillstyrker förslaget (11.4.6) Utvidgad förordning om stöd till byggemenskaper.

Vi tillstyrker förslaget (11.4.7) Verksamhetsbidrag till intresseorganisationer som främjar användardrivet idéburet bostadsbyggande.

Vi tillstyrker förslaget (11.5.1) Nästa steg: En parlamentarisk kommitté. Det behövs en kommitté med uppdrag att fördjupa diskussionen om hur bostadsmarknadens funktion kan förbättras och hur statens ansvar för bostadsförsörjningen kan stärkas med utgångspunkt i det nya mål och de principer som föreslås i denna utredning.

Vi tillstyrker alla förslag som kan sänka tröskeln till en god bostad.

Grundläggande problem

SOL och Amnestygrupp 172 har tidigare framfört kritiska synpunkter i ett par debattartiklar (Dagens Samhälle 201124; Dagens Arena 220426). Vår utgångspunkt är att en bostad är en del av de mänskliga rättigheterna.

Vi delar utredningens uppfattning att stat och kommun behöver ha en starkare roll för att förverkliga angivna mål. Utredningen förordar att staten ska "kliva fram" och ta en tydligare ledning genom "en nationell handlingsplan". Det är bra! Men för att uppnå de eftersträvarvärda målen krävs mer långtgående förslag. Risken är annars stor att denna utrednings förslag möter samma öde som sina föregångares förslag. Flera tidigare utredningar har inte lyckats bidra till någon väsentlig förändring (se t ex SOU 2001:95; SOU 2018:35; SOU 2020:46). Marknadskrafterna har för stort inflytande, klyftorna har ökat.

Sverige har fått kritik från flera människorättsorgan för brister i sin bostadspolitik. I sin senaste granskning från FN:s ESK-kommitté (2016), uttryckte kommittén oro över bostadsbristen i Sverige, bristen på hyresrätter med skäliga hyror, den ökande hemlösheten och bostadssegregationen. Kommittén rekommenderade Sverige att öka sina ansträngningar att åtgärda bristerna.

FN:s särskilda rapportör om rätten till bostad och FN:s arbetsgrupp om mänskliga rättigheter och transnationella företag riktade i mars 2019 skarp kritik mot Sverige för det som de kallar "finansialiseringen av bostadsmarknaden". Med detta menar rapportörerna att bostäder i ökande omfattning i Sverige betraktas som en vara på en kommersiell marknad, snarare än som en mänsklig rättighet, och att spekulatören med bostäder på finansmarknaderna leder till kränkningar av rätten till bostad för de minst resursstarka i samhället.

Vi delar utredningens bedömning (s.614) "Utredningens förslag har ett bostadsförsörjningssyfte och föranleds huvudsakligen av det allmännas skyldigheter enligt regeringsformen och internationella förpliktelser. Det innebär att de syften som ställs mot den kommunala självstyrelsen får anses ha betydande vikt."

Samtidigt noterar vi ett grundläggande problem. Utredningens förslag bygger i stor utsträckning på frivillighet hos kommuner, bostadsföretag och andra aktörer. Det kommunala självstyret och det lagstadgade skyddet av äganderätten tycks utgöra avgörande hinder för att förverkliga utredningens mål. Utredningen föreslår nämligen inte några sanktioner mot kommuner och andra aktörer som väljer att motverka det övergripande syftet med bostadspolitik. Utan skärpta lagar och sanktioner blir det svårt för staten att "kliva fram" och ta ledningen.

Vi delar utredningens uppfattning att en bostad inte är vilken "vara" som helst. Vi menar att Sverige skulle kunna ta ett stort steg framåt genom att utforma en rättighetsbaserad bostadspolitik. Det kommande lagförslaget borde ha som utgångspunkt att en bostad är en del av de mänskliga rättigheterna.

Solidaritetsföreningen i Nordost (SOL) i samarbete med Amnesty grupp 172

Matts Mattsson
Ordförande